

Klassewerk

Toneelstuk geïnspireerd op waar gebeurde verhalen uit
de oorlog

door

EMMANUEL NAAJKENS

TONEELUITGEVERIJ VINK B.V.
(Grimas Theatergrime verkoop)
Tel: 072 - 5 11 24 07
E-mail: info@toneeluitgeverijvink.nl
Website: www.toneeluitgeverijvink.nl

VOORWAARDEN

Alle amateurverenigingen die het stuk: **KLASSEWERK** gaan opvoeren, dienen in alle programmaboekjes, posters, advertenties en eventuele andere publicaties de volledige naam van de oorspronkelijke auteur: **EMMANUEL NAAJKENS** te vermelden.

De naam van de auteur moet verschijnen op een aparte regel, waar geen andere naam wordt genoemd.

Direct daarop volgend de titel van het stuk.

De naam van de auteur mag niet minder groot zijn dan 50% van de lettergrootte van de titel.

U dient tevens te vermelden dat u deze opvoering mag geven met speciale toestemming van het I.B.V.A. Holland bv te Alkmaar.

Copyright: © 2004 Anco Entertainment bv - Toneeluitgeverij Vink bv

Internet: www.toneeluitgeverijvink.nl

E-mail: info@toneeluitgeverijvink.nl

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, verfilming, video opname, internet vertoning (youtube e.d.) of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van I.B.V.A. HOLLAND bv te Alkmaar, welk bureau in deze namens de Uitgever optreedt.

Het is niet toegestaan de tekst te wijzigen en/of te bewerken zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van I.B.V.A. HOLLAND bv te Alkmaar, welk bureau in deze namens de Uitgever optreedt.

Vergunning tot opvoering van dit toneelwerk moet worden aangevraagd bij het Auteursrechtenbureau **I.B.V.A. HOLLAND bv**

Postbus 363

1800 AJ Alkmaar

Telefoon 072 - 5112135

Website: www.ibva.nl

Email: info@ibva.nl

ING bank: 81356 – IBAN: NL08INGB0000081356 BIC: INGBNL2A

Geen enkele andere instantie dan het IBVA heeft de bevoegdheid genoemde rechten van u te claimen, of te innen.

Auteursrechten betekenen het honorarium (loon!) voor de auteur van wiens werk door u gebruik wordt gemaakt!

Auteursrechten moeten betaald worden voor elke voorstelling, dus ook voor try-outs, voorstellingen in/voor zorginstellingen, scholen e.d.

Vergunning tot opvoering:

1. Aankoop van minimaal **8** tekstboekjes bij de uitgever.
2. U vult het aanvraagformulier in op www.ibva.nl of u zendt de aanvraagkaart (tevens bewijs van aankoop), met uw gegevens, naar I.B.V.A. Holland. Uw aanvraag dient tenminste **drie weken voor de eerste opvoering** in bezit te zijn van I.B.V.A. Holland.
3. U krijgt daarop de nota toegestuurd. Na betaling wordt u de vereiste vergunning toegestuurd.

Vergunning tot HER-opvoering(en):

1. U vult het aanvraagformulier in op www.ibva.nl of u zendt de aanvraagkaart met uw gegevens naar I.B.V.A. Holland. Uw aanvraag dient tenminste **drie weken voor de eerste opvoering** in bezit te zijn van I.B.V.A. Holland.
2. U krijgt daarop de nota toegestuurd. Na betaling wordt u de vereiste vergunning toegestuurd.

Opvoeringen zonder vergunning zijn niet toegestaan en strafbaar op grond van de Auteurswet 1912. Zij worden gerechtelijk vervolgd, terwijl de geldende rechten met 100% worden verhoogd. Het tarief wordt met 20% verhoogd voor opvoeringen waarvoor geen toestemming werd aangevraagd binnen drie weken voorafgaand aan de voorstelling.

Het is verboden gebruik te maken van gekregen, geleende, gehuurde of van anderen dan de uitgever gekochte tekstboekjes.

**Rechten BELGIË: Toneelfonds JANSSENS, afd. Auteursrechten,
Te Boelaerlei 107 - 2140 Bght ANTWERPEN Telefoon (03)3.66.44.00.
Geen enkele andere instantie heeft de bevoegdheid genoemde rechten van u te claimen, of te innen.**

Vooraf

Het toneelstuk *Klassewerk* gaat over de belevenissen van een groep schoolkinderen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Aan de hand van het droevige lot van enkele klasgenoten probeer ik inzichtelijk te maken hoe ingrijpend de geschiedenis hun leven verandert. Hun ongedwongen, zorgeloze bestaan wordt ruw verstoord door de gebeurtenissen in de 'grote mensenwereld'. De kinderen komen te staan voor moeilijke dilemma's waar zelfs volwassenen zich onder normale omstandigheden nauwelijks raad mee weten. Het gaat over vriendschap, solidariteit, loyaliteit, durf en moed en de druk van het dreigend verraad.

De spanningsboog in het verhaal krijgt vorm door twee uitersten: de populaire jongen Kees, zoon van een NSB-er, en het joodse meisje Rénee. Het is aan de leerlingen in de klas om deze extremen te overbruggen, kortom *klassewerk*.

In het stuk spelen volwassenen geen directe rol, ze zijn wel op de achtergrond aanwezig. Bewust is er voor gekozen om kinderen niet de rol van een volwassene te laten spelen, omdat dat in de geënceneerde situaties afbreuk zou doen aan de geloofwaardigheid.

Emmanuel Naaijens
Hilvarenbeek, januari 2004

PERSONEN:

Kees - de populaire jongen van de klas, zoon van een NSB'er

Rénee - een joods meisje

Gerard - zoon van een badmeester, rivaal van Kees

Esther - joods meisje

Peter - joodse jongen, vader heeft een bakkerij

Rik - jongen, grappenmaker

Anita - meisje

Marjolijn - meisje

Het toneelstuk bestaat uit vier scènes.

Scène 1: Plaats van handeling is het schoolplein. De oorlog is bijna een jaar oud. Het schoolleventje lijkt weer zijn normale gang te hebben genomen. Er sijpelen wel wat onheilspellende berichten door, maar dat lijkt de kinderen niet te deren.

Scène 2: Plaats van handeling is de klas. Het is 1942, joden moeten een ster dragen. Joodse kinderen moeten naar een aparte school. De klasgenoten sluiten een verbond om de joodse kinderen te helpen onderduiken.

Scène 3: Plaats van handeling is een zoldertje boven de kleedhokjes van een zwembad. Rénee is de enige die op tijd kon onderduiken. Gerard en Kees zorgen voor hulp.

Scène 4: Plaats van handeling is het schoolplein, de oorlog is afgelopen. Rénee blijkt als enige gered, dankzij de inzet van het hele clubje.

Scène 1

Op het schoolplein spelen kinderen met een bal, ze doen aan touwtjespringen. Dit kunnen ook figuranten zijn.

Kees: *(komt opgelopen en andere kinderen roepen al 'Ha die Kees!')*
Kijk eens wat ik heb!

Esther: Hé, stoepkrijt!

Marjolein: Hoe kom je daar nou aan?

Kees: Die heeft mijn vader van een Duitse officier gekregen. De krijtjes komen uit Duitsland.

Rik: Ja, die hakken ze daar uit de krijtrotsen.

Esther: Ach sufkop, die maken ze van gips. Net als beelden.

Rénee: Kees, geef eens een krijtje, dan kunnen we gaan hinkelen.

Kees: Ikke niet! Hinkelen is voor meisjes. *(gooit krijtje)* Rénee, vangen!

Rénee: *(half zingend tot de overige meisjes)* Wie-gaat-er-mee-hinkelen? *(de meisjes gaan naar elkaar toe, ze tekenen hinkelvakken)*

Gerard: *(richt zich tot Kees)* Ik neem niks aan van Duitsers. Al zijn ze nog zo vriendelijk. Mijn vader zegt dat het onze vijanden zijn.

Kees: Ach, jouw pa snapt er niks van. Nederland hoort nu bij het Duitse rijk. Alles gaat beter.

Peter: Mijn oom heeft nog steeds geen werk.

Kees: Sommige mensen willen gewoon niet werken, Peter.

Peter: *(gaat boos voor Kees staan)* Wat bedoel je daarmee?

Kees: Precies wat ik zeg. De joden willen gemakkelijk geld verdienen.

Peter: O ja? Mijn vader staat elke ochtend om vier uur in de bakkerij. Dan lig jij nog te snurken in je bed.

Rik: *(maakt luide snurkgeluiden)* Jij maakt net zoveel lawaai als de Duitse bommenwerpers.

Rénee: *(komt tussenbeide)* Ruziemakers...jullie lijken wel kleuters.

Kees: Tegen jou, en Peter en Esther heb ik niks. Ik bedoel de andere joden.

Rénee: Kees, hou nou op. Zullen we tikkertje gaan doen? *(enkele kinderen gaan tikkertje doen; Kees treuzelt wat en loopt dan naar achteren en tekent op de muur een groot hakenkruis)*

Marjolijn: *(roept uit)* Kees, je mag niet op de muur tekenen! Als de meester het ziet krijg je straf.

Kees: Ik ben niet bang van de meester! Als hij me op mijn kop geeft dan zeg ik het tegen mijn vader. Dan is hij nog niet jarig!

Rik: *(grappend)* Gelukkig niet, want ik heb geen kadootje voor de meester.

Anita: Ooh Rik, je bent zeker de leukste thuis.

Marjolijn: Waarom zou de meester jou niks durven doen?

Kees: *(stoer)* Mijn vader is bij de NSB.

Gerard: Puh, NSB'ers zijn meelopers en ruziemakers, zegt mijn vader.

Kees: Geloof jij die kletspraatjes?

Marjolijn: Ik heb een keer een ruzie gezien in de stad. Een man in een zwart uniform en met een hakenkruis bloedde uit zijn neus.

Kees: En wie is er begonnen met ruziemaken? Zeker die zogenaamd goede Nederlanders?!

Rénee: *(komt aanlopen)* Zijn jullie nou weer bezig? Kees, anders ben je nooit vervelend!

Kees: Jullie zijn jaloers op mij, omdat ik krijt heb.

Gerard: *(demonstratief)* Ik wil geen kadootjes van de Duitsers.

Rénee: *(sussend)* Doe niet zo flauw Gerard. *(tot Kees)* Mogen de anderen ook een krijtje?

Kees: Omdat jij het vraagt. *(Kees deelt krijtjes uit, Gerard aarzelt eerst en pakt dan aan. Vervolgens loopt hij naar de achtermuur en tekent naast het hakenkruis een grote V)*

Anita: *(roept uit)* Gerard, nou doe je hetzelfde als Kees!

Marjolijn: Wat betekent die V eigenlijk?

Gerard: *(trionfantelijk)* Dat is de V van Victorie! Wij gaan overwinnen en jagen de Duitsers het land uit.

Kees: *(spottend)* Dat geloof je zelf niet! De koningin en de regering zijn naar Engeland gevlucht. Het zijn lafaards.

Anita: Daar heeft Kees gelijk in. Mijn vader zegt dat we ons moeten aanpassen nu de Duitsers de baas zijn.

Marjolijn: Bij ons logeren Duitse officieren. Je kunt ze best goed verstaan. En ze zijn aardig.

Kees: Heb ik het niet gezegd!

Gerard: Vandaag zijn ze misschien aardig, maar morgen?

Rénee: Je bent een zwartkijker Gerard.

Rik: Hé jongens, ik ken een raadsel! *(Rik loopt naar de achtermuur en tekent een = teken tussen de V en het hakenkruis)*

Rénee: Victorie = hakenkruis? Waar slaat dat op?

Kees: Ik snap het: Overwinning voor de Duitsers!

Rik: Let op: deze som heeft twee oplossingen!

Peter: Ik zie het: Verlies voor de Duitsers!

Gerard: Wat een flauwe grap.

Anita: Ik weet ook iets *(maakt van de V een VW)*

Peter: Weg met de Duitsers!

Anita: Maar het is ook de W van Wilhelmina.

Kees: Je mag die naam helemaal niet meer gebruiken.

Gerard: (*bozig*) O nee? Wie zegt dat dan wel?

Kees: Dat zegt mijn vader, die is...

Peter:... bij de NSB. Dat weten we nou wel.

Marjolijn: Het heeft in de krant gestaan. Wilhelminapark, Wilhelminalaan en Wilhelminaplein, allemaal verboden.

Rik: (*wijst*) En hoe noemen we dan de Wilhelminaboom hier voor de school? Tante Minaboom soms (*de anderen lachen*)

Peter: (*grappend*) 'Jeetje Mina' mag zeker ook niet meer...

Rénee: (*serieus*) Mijn ouders zijn bang. We moeten op onze woorden letten, vooral op straat.

Marjolijn: Mijn vader zegt dat het gevaarlijke tijden zijn. Op het gemeentehuis doen de mensen die er werken zo: (*maakt gebaren*) 'Horen, zien en zwijgen'.

Anita: Je kunt je maar het beste nergens mee bemoeien.

Kees: Och, als de mensen maar normaal doen gebeurt er niks.

Esther: Ik heb een oom en tante in Duitsland. We hebben al heel lang niks meer van ze gehoord. Mijn moeder denkt dat ze dood zijn. 'Hitler is tegen de joden' zegt ze.

Kees: Geef Hitler maar de schuld. Mijn vader zegt dat Hitler veel goede dingen doet. Hij heeft Duitsland groot en sterk gemaakt.

Gerard: (*tot Kees*) Je vader dit en je vader dat, kun je zelf niet nadenken?! Je lijkt wel een papagaai, een NSB-papagaai, die kakelt als een kip zonder kop.

Kees: (*dreigend*) Let op je woorden mannetje, of ik zal die grote mond van jou eens dichttimmeren.

Rénee: (*springt er tussen*) Hou nou op jongens, laat de grote mensen maar met elkaar vechten. Hitler, Wilhelmina, NSB. Wat hebben wij daar mee te maken.

Esther: Rénee heeft gelijk, dat gaat ons niks aan. Wie gaat er mee hinkelen? (*meisjes beginnen weer te spelen*)

Peter: Zeg Kees, durf je tegen mij te knikkeren? Gisteren heb ik nog van je gewonnen!

Kees: Ik heb jou laten winnen.

Gerard: (*spottend*) Kees is o zo sportief, heb je dat soms ook van je vader...

Kees: En jij kunt niet tegen je verlies. Wedden dat je niet mee durft te doen?

Gerard: Kom maar op, ik maak jullie alletwee in.

Rik: (*wijst naar het hakenkruis*) Wacht eens even, wat doen we daarmee? Niemand zal geloven dat het een grap is. (*de meisjes komen er ook bijstaan*)

Marjolijn: We moeten het uitvegen.

Kees: Ik snap al die drukte niet, je hoeft toch niet bang te zijn...

Rénee: Je weet maar nooit Kees wat er gebeurt. Als de meester het ziet...

Gerard: Als de Duitsers het zien, bedoel je...

Rik: Ik heb geen zin om te gaan zitten brommen op het politiebureau.

Anita: Brommen? Brommen? Wat is dat nou weer voor onzin?

Marjolijn: Hij bedoelt dat je dan de gevangenis indraait. Op water en brood.

Peter: Dat brood kun je wel vergeten. Mijn vader kan bijna niet meer aan meel komen.

Esther: Mijn moeder heeft heel veel gehamsterd. De kelder staat vol met bruine bonen.

Rénee: *(trekt een vies gezicht)* Gatverderrie, dan eten jullie straks niks anders dan bruine bonensoep...

Rik: ...en bruine bonenpudding, bruine bonenthee, bruine bonen op je brood, bruine bonentaart. Je bent een bofkont, Esther!

Kees: *(vrolijk)* Kom je gewoon een keertje bij ons eten, Esther. Omdat mijn vader bij de NSB is krijgen we heel veel lekkere dingen!

Gerard: *(stapt woedend naar voren)* Stomkoppen zijn jullie! Stomkoppen! Denk toch eens na: Esther die gaat eten bij een NSB'er, een jodenhater! Dat kan toch helemaal niet! *(ijzige stilte die wordt onderbroken door de schoolbel, iedereen gaat zwijgend af)*

Scène 2

Het is inmiddels 1942, het is de eerste schooldag na de zomervakantie. De jodenvervolging is begonnen. Joden dragen verplicht een jodenster, ook Peter, Esther en Rénee. De kinderen bevinden zich in een klaslokaal. Ook in deze scène kunnen enkele kinderen een figurantenrol spelen.

Een voor een komen de kinderen de klas binnendruppelen, beetje luidruchtig.

Kees: *(tot de anderen die al binnen zijn)* Hé jongens, hebben jullie ook zoveel zin om naar school te gaan?

Rik: *(overdreven)* Ik wel! Ik heb de school zó erg gemist. Rekenen, taal, aardrijkskunde en vooral geschiedenis, het leukstevak dat er is.

Marjolijn: Nou Rik, je bent nog net zo'n clown als vóór de grote vakantie. Ik geloof er geen sikkepit van.

Rik: Uitslapen, zwemmen, fietsen. Uitslapen, zwemmen, fietsen. *(uitbundig geeuwend)* Vakanties zijn zo oersaai...

Kees: Het was hartstikke gezellig in het zwembad. En kijk eens hoe bruin ik geworden ben.

Anita: Maar ik vind het wel jammer dat Esther en Rénee niet in het zwembad mochten. Bijna overal waar het leuk is hangen nu bordjes 'voor joden verboden'.

Marjolijn: We kunnen zelfs niet meer samen naar de bioscoop.

Kees: Joden zijn nou eenmaal anders, zegt mijn vader. Ze moeten maar hun eigen zwembad bouwen, of hun eigen bioscoop. Het is voor hun eigen bestwil.

Marjolijn: Mijn vader heeft gehoord dat de joodse kinderen straks naar een aparte school moeten... *(Gerard komt tegelijkertijd opgewonden de klas binnen)*

Gerard: De conciërge heeft het ook over. De meester is naar het stadhuis om te horen wat er aan de hand is.

Anita: Ik vind dat belachelijk. Waarom moeten Rénee, Esther en Peter naar een andere school? Rekenen is rekenen en taal is taal. Wat heeft dat nou met de joden te maken?

Rik: Ik heb nog nooit van joodse sommen gehoord, jullie wel?

Kees: Maar ze willen wel rijk worden...

Anita: *(gaat met gebalde vuisten voor hem staan)* O ja? En de vader van Peter dan?! Wie deelt er wel eens lekkere koeken uit. Gratis voor niks! Nou, zeg eens op?

Kees: *(in het nauw gebracht)* Ik heb het ook maar van mijn vader gehoord...

Gerard: *(fel)* Dat heeft hij zeker in die stomme NSB-blaadjes gelezen. Dat is voor mensen die zelf niet nadenken. *(Rénee, Esther en Peter komen met bedrukt gezicht de klas binnen. Ze klemmen hun schooltas tegen hun borst aan)*

Marjolijn: Hoi, hoe was jullie vakantie? Zijn jullie ook lekker bruin geworden? *(De drie blijven zwijgend staan)*

Rik: Jullie lijken wel een stelletje doodgravers... *(Esther begint te huilen)*

Rik: *(verbaasd tot de anderen)* Heb ik iets verkeerd gezegd?

Marjolijn: Rénee, is er iets ernstigs gebeurd?

Rénee: Toen we naar school liepen kwam er een vrouw naar ons toe. Helemaal van de overkant van de straat. 'Ratten zijn jullie' schreeuwde ze. 'Ze moeten jullie vergiftigen!'

Anita: *(verbijsterd stamelend)* Wa...wát zei ze...?

Peter: ...dat we nog erger zijn dan onkruid.

Rik: Maar hoe weet ze dan dat jullie joden zijn?

Peter: *(doet zijn schooltas naar beneden)* Sufkop! Hierdoor natuurlijk. *(wijst op de jodenster)*

Gerard: *(smalend)* Ja, dat heb je te danken aan Kees zijn vader.

Kees: *(dreigend naar Gerard)* Mijn vader heeft hier niks mee te maken! Hij is alleen maar lid van de NSB. Die ster is voor de joden, dat moet van de Duitsers.

Gerard: *(trionfantelijk)* Ik heb het altijd gezegd: NSB'ers zijn meelopers.

Kees: *(wil Gerard aanvallen, wordt tegengehouden)* Als je nog een keer iets lelijks over mijn vader zegt krijg je een oplawaai!

Rénee: Hou op! Hou op! Zijn jullie gek geworden. Jullie zijn geen haar beter dan de grote mensen.

Marjolijn: Rénee heeft gelijk. Jongens luisteren niet naar elkaar, ze gaan gelijk vechten.

Rik: Ik niet hoor. *(grappend met de handen aan het hoofd. Hoog stemmetje)* 'Oma, waarom hebt u zulke grote oren? *(zware stem)* Dan kan ik beter horen!'. *(iedereen lacht, de spanning zakt)*

Anita: Ze mogen jullie niet naar een aparte school sturen. Je mag toch zelf kiezen naar welke school je wilt?

Gerard: Het is oorlog Anita, alles is anders. De Duitsers zijn nu de baas.

Peter: Mijn vader mag alleen aan joden brood verkopen. Maar hij heeft bijna geen meel. De meelhandelaren durven niks te leveren.

Esther: Mijn ouders zijn heel erg bang. Mijn moeder durft niet meer over straat te lopen. De burens doen net of ze ons niet kennen.

Peter: De ruiten van de bakkerij zijn al drie keer ingegooid, maar bang is mijn vader niet. *(grijnzend)* 'Als de Duitsers ons komen halen dan sla ik ze met de deegroller tot moes', zegt ie.

Esther: *(angstig)* Denk je echt dat ze ons komen halen, Peter? En wat

doen ze dan met ons? Waar brengen ze ons naar toe?

Marjolijn: (*sussend*) Maak je maar geen zorgen. De Duitse officieren die bij ons wonen hebben zelf ook kinderen. Die doen kinderen echt geen kwaad.

Gerard: (*somber*) Pas maar op, Anita. De Duitsers proberen met mooie praatjes zand in de ogen te strooien. Waarom mogen zij (*wijst naar Esther, Rénee en Peter*) dan niet meer naar het zwembad, naar de bibliotheek?

Rik: En waarom moeten ze naar een aparte school?

Rénee: Ik zou niet weten waar ik naar toe moet, als ze ons komen halen. Moet ik soms onder mijn bed kruipen, of achter een kast? Of moet ik me op zolder verstoppen?

Anita: Maar we helpen jullie, nietwaar jongens? (*slaat arm om Esther*) We staan achter jullie. Gerard, Marjolijn, Rik, Kees...?

Gerard: (*kijkt boos om zich heen*) Kees? Kees? Verdomme, waar is Kees? (*Kees zit in de hoek van de klas wat ineengedoken. Gerard gaat voor hem staan*) Kees gaat de boel natuurlijk verraaje. Hij is al net zo'n meeloper als zijn vader.

Kees: (*bijna fluisterend*) Waarom zou ik dat doen. Peter, Esther en Rénee zijn toch ook mijn vrienden.

Gerard: Dat zeg je nou wel, maar je vader is toevallig wel bij de NSB. En dat zijn geen vrienden van de joden.

Kees: Maar ik ben toch geen lid van de NSB.

Gerard: Dat zegt me niks. Misschien ben je wel een spion voor je vader!

Kees: (*fel*) Laat mijn vader er buiten, elke keer begin je over mijn vader te zeuren. Alsof jouw vader zo'n lieverdje is.

Als u het hele stuk wilt lezen dan kunt u via www.toneeluitgeverijvink.nl de tekst bestellen en toevoegen aan uw zichtzending.

Voor advies of vragen helpen wij u graag.

 info@toneeluitgeverijvink.nl

 072 5112407

“Samenspelen” is ons motto